

TOVERBERG

31

J A A R G A N G 8 / 4 W I N T E R 2 0 1 3

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

HBC
HBC

HET BELEEFDE GENOT
HET BELEEFDE GENOT

VZW

"Ieder mens die genoeg schept in het voltooien van zijn taak is een kunstenaar; welke ook die taak is en hoe nederig ze ook is, hij brengt een kunstwerk tot stand. De toetssteen is het beleefde genot, het plezier, de perfectie: het overtuigend resultaat!"

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

0498/73.58.73

hetbeleefdegenot@scarlet.be

BTW BE 0893.747.805

Rek. BE71 0014 8517 3969

(BIC: GEBA BE BB)

www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie : Roland Ranson, Bart Madou

Werkten ook mee: Els Vermeir, Staf de Wilde, Patrick Vanhaelemeesch, Johan Debruyne, Els Durnez

Kaft: Rika Van Dycke

Vormgeving: Bart Madou

Foto's: Wilfried Van Moortel, Bart Madou,

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het begin van elk jaargetijde. Een abonnement nemen kan door lid te worden van Het Beleefde Genot v.z.w.

Afzonderlijke nummers: 5 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Interview Wilfried Van Moortel	5
Werk van Wilfried Van Moortel	12
De eerste zin	17
Elsenspingsels	19
Waarheid & herinnering	22
Verwilderd	25
Gedichten	26
Beleefd	29
Te beleven	32
Zelfbiografie	35
Favoriete boek: Hans Vanhulle	43
De leesgroep	45

ISSN 2030-1340

4 Kopieëren of citeren is toegelaten, mits bronvermelding.

Woord vooraf

Beste lezer

"Tis bitter cold and I am sick at heart¹." Zo zou de doordeweekse we eklacht van een 21ste-eeuwse sterveling vandaag de dag wel eens kunnen klinken, aangevuld met "Something is rotten in the state of Denmark²" of, erger nog, met "Now is the winter of our discontent³...". Wij worden weer eens, helaas voor een hele lange tijd, klimaatziek. We trekken ons hartsgrondig terug tot op de bodem van ons hart. Wij wijken, tegen wil en dank, voor graaiers, afzeters, populist en demagogen en andere slippendragers, de nutteloze wapens in de machteloze hand. Met andere woorden, ons bloed is ijs geworden in onze aderen tijdens deze winter van ons ongenoegen. Wij dwalen in een kille maatschappij. Medemenselijkheid? Afgebloekt! Compassie? Vel over been!

Maar... beste lezer, gedenk het Vlaamse spreekwoord: 'Als de nood het hoogst is, is de redding nabij!'

En zo is het ook. Deze 21ste december verschijnt als een baken van bevrijdend licht in dit barre hart der duisternis het 31ste nummer van Toverberg.

We zijn er opnieuw met een boodschap van vrede en vreugde en hoop. Na lectuur zult u gerustgesteld kunnen concluderen dat het himmelhoch Jauchzen definitief het bis zum Tode betrübt heeft verdrongen. Zoals altijd dus: Toverberg als balsem voor de ziel.

In het **Interview** maakt u kennis met Wilfried Van Moortel een pretenteloze, maar zeer alerte Zedelgemse kunstenaar die zijn domein van de beeldende kunst maar al te graag verlaat voor de levenskunst.

Met **De eerste zin** wil ondergetekende u binnenleiden in het domein van de - u zult het nauwelijks geloven - frappante ongekunsteldheid en **Els Vermeir** confronteert u met het schrikbeeld van de smachtende drang naar inspiratie. **Johan Debruyne** mijmert over de voor- en nadelen van het dragen van nachtgewaden en verkondigt zijn absolute liefde voor katten. In de rubriek **Verwilderd** is het de auteur erom te doen ons aan te zetten met Afrikaans schoeisel op wat kleinere voet te gaan leven.

---

¹ Shakespeare, Hamlet

² Shakespeare, Hamlet

³ Shakespeare, Richard III

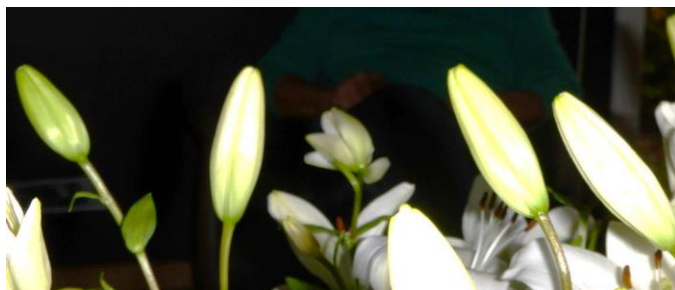
Dichter **Patrick Vanhaelemesch** is opnieuw van de partij. In dit nummer zingt hij, helaas, voor het laatst zijn lied... zijn zwanenzang. Bedankt, Patrick, voor al dat moois in de voorbije jaargang. Wat wij het jongste trimester **Beleefd** hebben is onder te brengen in de categorie 'zware romantiek' en neigt in één enkel geval zelfs naar, al dan niet imperialistische, cultuurexpansie richting oosten. Ik hoed mij er hier willens en wetens voor de term Lebensraum im Osten te gebruiken. Wat er ons te wachten staat in het eerste trimester van het nieuwe jaar leest u uiteraard in de rubriek **Te Belevén**.

En de **Zelfbiografie** van **Bart Madou** gaat gestaag voort en wordt almaar lijviger. In dit nummer wordt de letter T afgehandeld. Voor het **Favoriete boek** gingen we dit keer te rade bij **Hans Vanhulle**. Hij opteerde voor De Patagonische Haas, memoires van Claude Lanzman, lectuur die volgens hem kan bijdragen o.a. tot een beter begrip van de film 'Shoa'. **De leesgroep** sluit zoals gewoonlijk af, dit keer met Post voor Mevrouw Bromley van Stefan Brijs en Vrije Val van Julie Zeh.

Zoals u merkt, beste lezer, opnieuw een hele boterham, iets wat wij echter zonder uw trouwe steun nooit zouden kunnen verwezenlijken. Daarvoor onze eeuwige dank. En, nu we het er toch over hebben, mogen wij er u aan herinneren dat het hoog tijd is uw lidmaatschap te hernieuwen en ons eventueel bij vrienden en kennissen sterk aan te bevelen. Een bloeiende vereniging is trouwens de exponent van zijn leden.

Wij staan er bovendien op, in naam van het bestuur van onze vereniging, u en uw dierbaren gezondheid, geluk en hoop te wensen in een spetterend cultuurjaar 2014.

Roland Ranson

Interview Wilfried Van Moortel

interview & foto's: Roland Ranson & Bart Madou

Pierlapont 73. Een gezellige woonkamer, behaaglijke warmte, frisse bloemen op de salontafel. De heer des huizes die ons hartelijk welkom heet met een geurige koffie. En dan, tegen de muur, een hele stapel boeken...

Je bent blijkbaar een lezer, Wilfried.

Ja, ik ben zeer zeker een lezer, maar ik lees nauwelijks fictie, tenzij iemand mij door zijn enthousiasme absoluut kan overtuigen om die bepaalde roman van die bepaalde auteur ter hand te nemen. Vroeger las ik, hoewel niet altijd even enthousiast, klassieke werken; nu vooral non-fictie, en dat is dan meestal geschiedenis of cultuurgeschiedenis.

Misschien is dat wat te eenzijdig, maar de jongste tijd gaat mijn belangstelling vooral uit naar Rusland. Die belangstelling is er gekomen, denk ik, doordat ik in de jaren 80 van de vorige eeuw – toen nog – de Sovjet Unie bezocht heb. Het was nog de tijd van Brezjnev. Vooral het bezoek aan Sint-Petersburg, toen nog Leningrad, vond ik bijzonder. Het was toen december en alleen al het feit dat we op de dichtgevroren Neva konden wandelen met uitzicht op het Winterpaleis was een belevenis.

Dat Rusland een heel rijke geschiedenis en dito cultuur heeft, hoeft uiteraard geen betoog. En dan zijn daar ook de grote literatoren uit de 19de eeuw, de grote componisten als bv. Tsjajkovky, Musorgsky, Borodin, Rachmaninov en Rimski – Korsakov, zonder de beeldend kunstenaars te vergeten, ik denk nu bv. aan Kandinsky.

En ja, ook aan het stalinisme kun je natuurlijk niet voorbijgaan. Ik heb ook daarover gelezen.

Kijk, hier heb ik het prachtwerk van Orlando Figes, Natasja's Dans; een culturele geschiedenis van Rusland. Die kanjer neemt wel heel wat tijd in beslag, maar leest eigenlijk wel zeer vlot. Tot tweemaal toe heb ik dat boek verslonden.

En nu de kunstenaar Wilfried Van Moortel. Waar ben je mee bezig, Wilfried?

Ik beschouw mezelf niet zozeer als een kunstenaar, eerder een kunstenaar met 'een kleine k'. Veel eigen creaties heb ik niet. Ik ga eerder te rade bij de grote kunstenaars. Ik ben momenteel bezig, neen niet met een kopie, maar met een eigen interpretatie van Les demoiselles d'Avignon, u weet wel dat zeer bekende werk van Picasso. Het oorspronkelijk schilderij meet 2,40 m x 2,40 m. Dat is dus vrij groot, maar ik beperk mij tot de helft, dus 1,20 m x 1,20 m. En ik moet toegeven, ik vind dat een bijzonder leuke opdracht. Bovendien is het zo dat ook Picasso ervan overtuigd was dat het zeker geen kwaad kon eens te gaan kijken bij de grote meesters.

Maar zoals ik al zei, het gaat hier om een interpretatie en zeker niet om een kopie. De eigen touch die je eraan geeft is dus het allerbelangrijkst.

Ben je frequent met schilderen bezig?

Ik schilder inderdaad zeer geregeld. Dat is dus elke week, maar dan wel in de winter. In die periode kan ik mij zeer intens bezighouden met het schilderen. De zomer reserveer ik voor mijn sportactiviteiten.

Wanneer ben je daarmee begonnen?

Dat moet begin van de jaren 1980 geweest zijn, hier in Zedelgem. Johan Nyssen, u wel bekend en ondertussen helaas overleden, werd in die tijd aangesproken door Mien de Sutter - dat was de vrouw van de toenmalige burgemeester - om cursus te geven in de Groene Meersen. Ik heb die cursus dan zo'n twee jaar gevolgd maar dat is o.m. door mijn drukke bezigheden langzamerhand zo'n beetje weggedeemsterd. Daarna heb ik jaren stilgelegen, maar de jongste zes, zeven jaar ben ik toch opnieuw begonnen, heb ik opnieuw ontdekt hoe boeiend schilderen kan zijn. Weer bij Johan Nyssen, maar dit keer in zijn eigen atelier aan de Torhoutsesteenweg. Ondertussen is, zoals al gezegd, Johan Nyssen overleden, maar we kunnen nu terecht bij zijn vrouw die zijn taak voortzet. En daar ben ik dus nog altijd, elke donderdagavond bezig. Ik wil er nog bij vermelden dat het bijzonder leuk is om op het atelier Nyssen met de 'collega's' van gedachten te wisselen over datgene waar we mee bezig zijn.

Hoe ging / gaat het er daar aan toe?

Wel, aanvankelijk was dat allemaal vrij schools; het was uiteraard in de allereerste plaats de bedoeling de techniek en de kleuren te leren. We kregen zo bijvoorbeeld oefeningen om je eigen persoonlijke houding ten opzichte van de verschillende kleuren te leren kennen. Het duurde zeker één tot anderhalf jaar vooraleer we - heel voorzichtig wel te verstaan - met iets figuratiefs mochten afkomen; eigen initiatief mocht absoluut niet aan bod komen, we moesten ons streng aan de regels houden. En dat was, zoals u wel kunt begrijpen, niet altijd even leuk. Maar goed, daar moesten we nu eenmaal doorheen.

als u wel kunt begrijpen, niet altijd even leuk. Maar goed, daar moesten we nu eenmaal doorheen.

Heb je bepaalde favoriete onderwerpen? Landschappen? Stillevens? Portretten?

Ik heb geen specifieke voorkeur. Ik schilder wat ik graag schilder. Dat kan dus figuratief zijn, maar net zo goed iets kubistisch bijvoorbeeld. Ik voel mij niet gebonden aan één bepaalde opvatting, aan één bepaald -isme. Ik schilder even graag figuren als vlakken. Ik ga dan, zoals gezegd, wel eens kijken bij de gevestigde waarden, bij Kandinsky (alweer!!) bijvoorbeeld. U weet waarschijnlijk dat Kandinsky van opleiding antropoloog was. Dat heb ik uit Natasja's Dans. Hij heeft trouwens als antropoloog ter plaatse Mongoolse volksstammen bestudeerd. Wat hem daar vooral boeide was de sjamanistische opvatting over de kosmos bij deze volkeren. En dat is dan inderdaad in zijn schilderwerk terug te vinden. Ik wil maar zeggen dat ook bij die grote meesters niets zomaar uit het niets ontstaat. En als ik een dergelijk schilderij bekijk dan kan mij dat inspireren.

Laten we daar eens op doorgaan. Hoe zit dat nu juist met jouw inspiratie?

Dat moeten we eigenlijk niet zo ver gaan zoeken. Ik kan geïnspireerd worden door iets alledaags uit de nabije omgeving. Maar dat iets valt mij dan wel specifiek op. Waarom juist dat aspect en op

dat specifieke ogenblik? Dat is en blijft uiteraard een groot mysterie. Ook als ik op reis ben, vooral tijdens een citytrip kan ik door die (vreemde) omgeving geïnspireerd worden, al moet ik er wel bij vermelden dat die omgeving dan wel meestal bestaat uit galerijen, met andere woorden schilderijen dus van bekende en minder bekende kunstenaars. Momenteel laat ik mij inspireren door de figuren met pet van Roger Raveel. Ook profielen van bekende figuren boeien mij momenteel uitermate.

Je bent blijkbaar met verschillende zaken tegelijk bezig.

Jaja, dat is bij mij de normale gang van zaken. Ik ben hier thuis in mijn atelier en in het atelier Nyssen met diverse zaken terzelfder tijd bezig. Dat grote werk van 1,20 m x 1,20 m is trouwens te groot om het voortdurend naar huis mee te zeulen om er dan aan verder te werken.

Schilder je alleen maar of teken je ook?

Ja natuurlijk, ik teken ook. Dat is dan meestal als ik bepaalde ideeën voor een schilderij wil uitwerken. Ik maak altijd eerst een schets, je zou het een soort van voorontwerp kunnen noemen. Zo weet ik dan beter waar ik uit zal komen, het is eigenlijk veiliger. En dan volgt het schilderen, altijd in olieverf. Men heeft geprobeerd mij warm te maken voor acryl en dus ga ik dat nu eens in de nabije toekomst proberen.

En je kleuren? Bruinen, grijzen?

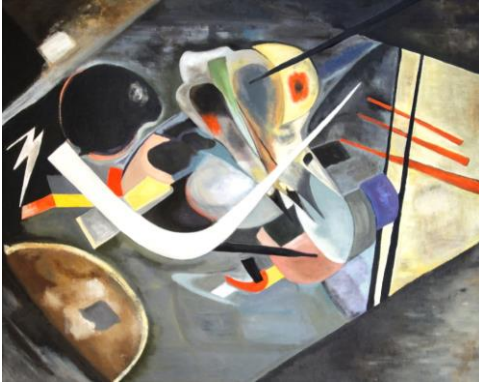
Ja, weinig felle kleuren, tenzij in mijn abstract werk. Ik moet u bekennen dat ik al heel mijn leven op zoek ben naar een eigen stijl. En plots kom je dan af en toe wel eens tot iets wat je helemaal niet verwacht, af en toe is er eens een uitschieter en dat kan bijzonder leuk zijn.

Is het 'kunstenaarschap' bij de Van Moortels genetisch 'verankerd'?

Eigenlijk niet nee. In de familie geen kunstenaars. Toch heb ik de jongste tijd gemerkt dat twee van mijn kleindochters blijkbaar een meer dan gemiddelde aanleg lijken te hebben voor tekenen en schilderen. Ook aan creativiteit ontbreekt het hen blijkbaar niet.

Voor welke kunstenaars heb je grote bewondering?

Dat zijn vooral Kandinsky en Picasso. Het immense werk van deze laatste vind ik wonderbaarlijk. Ook zijn ideeën vind ik zeer belangrijk. We mogen toch niet vergeten dat Picasso, volgens mij, heel alleen een nieuwe dimensie aan de kunstgeschiedenis heeft toegevoegd. Hij is, maar dat is een zeer persoonlijke mening, veel verder ge-

gaan dan de klassieke meesters zoals Rubens en Bruegel. Ik bedoel maar, hij heeft eigenhandig de grenzen verlegd. Hij heeft een soort van 'nieuwe' kunst 'uitgevonden'. En dat bewonder ik zo in hem.

Nu, wat de hedendaagse kunstenaars betreft, zit ik soms met een aantal vragen. Je weet nooit direct welke bedoeling er achter hun werk steekt. Ik moet niets hebben van het commerciële dat aan heel wat hedendaagse schilders kleeft. En je ziet het ook, plots begint iedereen te schilderen, schrijvers, mensen uit de showbusiness... Waar leidt dit dan naartoe? Er is heel wat vandaag de dag dat artificieel wordt opgeklept, dat tot kunst wordt verheven. En ik denk dat onze kunstpaus, Jan Hoet, daarover veel afweet. Welke rol spelen die gerenommeerde internationale kunstgalerijen in het doorbreken als kunstenaar?

Denk bijvoorbeeld ook eens aan Tuymans. Zou Tuymans geen creatie kunnen zijn van een aantal kunsthandelaars die zo'n kunstenaar dan 'in de markt zetten'? Zoals u merkt, zit ik met een serieus aantal vragen op dit vlak. En als je daarbovenop dan ziet dat dat drieluik van Bacon – heel onlangs – voor maar liefst 106 miljoen euro verkocht wordt... dan ga je daar toch bij nadenken. Een kunstwerk kan toch onmogelijk zoveel waard zijn.

Heb je al tentoongesteld?

Ja, met de groepstentoonstellingen van Het Beleefde Genot tijdens pARTcours, hier in groot-Zedelgem. Dat is trouwens zeer goed meegevallen, ik vond het prima georganiseerd. Het was voor mij ook zeer verrijkend en vooral de commentaren vond ik heel be-

langrijk. Maar voorts heb ik niet voldoende werk om een persoonlijke tentoonstelling te organiseren en de drang om naar buiten te komen met mijn werk is ook niet zo groot. Een aantal doeken van mij circuleren wel binnen de familie en bij vrienden.

Ben je ook een muzikliefhebber?

Ho ja! Ik ben altijd al 'jaloers' geweest op mensen die zelf kunnen musiceren.

Op een bepaald ogenblik, laat ons zeggen, zo'n tien jaar geleden, wou ik dat zelf ook eens proberen. Dat was al een jarenlange droom - van toen ik klein was eigenlijk - en ik wou die absoluut in vervulling laten gaan. Je moet weten dat mijn dochters ooit pianoles gevolgd hebben aan de muziekacademie. Ik kon er geweldig van genieten

toen ze zo af en toe eens een stukje of een quatre-mains speelden.

Dus ik heb dan uiteindelijk de koe bij de horens gevat, ik heb een klarinet gekocht en heb dan ook privéles gevolgd. Je zult je waarschijnlijk afvragen, waarom een klarinet. Wel heel eenvoudig omdat ik de klank van dat instrument zo graag hoor. Meer moet je daar niet achter zoeken. Ik heb dus twee jaar les gevolgd, en dat ging, al zeg ik het zelf, vrij vlot. Maar uiteindelijk kon ik de regelmaat van het blijven oefenen toch niet meer opbrengen. Maar, eerlijk gezegd, ik voel dat toch nog altijd als een van mijn grote, nou ja, tekortkomingen, uiteraard op artistiek of creatief vlak. Je kunnen uitdrukken via een instrument is volgens mij echt het einde. Toch moeten daar, ik beseft het, heel wat offers voor gebracht worden. Als je het echt niet in je hebt, dan geraak je er niet.

Welke muziek beluister je?

Voor mij staat Bach vóór alle anderen. U merkt het, vooral klassieke muziek trekt mij aan. Hedendaagse niet zozeer, het ligt me niet

zo, ik heb er geen affiniteit mee. Sjostakovitsj mag ik ook. Ik bewonder hem als veelzijdig komponist, klassieke muziek, filmmuziek, jazz, bij hem ben je aan het goede adres. Jazz! Ik ben daarmee in contact gekomen op het internaat van het Atheneum in Oostende. Men beschikte daar over een zeer uitgebreide waaier aan jazzplaten. 'Take Five' van Dave Brubeck heb ik daar voor het eerst gehoord, en dat vond ik dan, en nu nog altijd, hele toffe muziek. Ook George Gershwin, hoewel uiteraard niet onmiddellijk een jazzmuzikant, heb ik daar leren kennen.

En film, Wilfried?

Bijzonder weinig! Hier laat ik me vooral leiden door de mond-tot-mondreclame. Ik heb vooral belangstelling voor de 'andere' film. Pedro Almodovar zegt mij wel iets!

Je staat ook bekend als een groot reiziger?

Ik heb inderdaad, altijd al, veel gereisd. Zelfs toen de kinderen klein waren, gingen we jaarlijks op reis. We huurden toen een vakantiewoning, tamelijk dichtbij, in Frankrijk bijvoorbeeld. Toen de dochters het huis uit waren, gingen we al wat verder. Het waren in eerste instantie, vooral citytrips die ons interesseerden. Ik herinner me nog zeer goed de reis naar Istanboel omwille van de grote cultuurshock die dat bij ons veroorzaakte. De confrontatie met die andere cultuur vonden we zeer ingrijpend. Nadien zijn we blijven onze grenzen verleggen

Wil je nog een droom realiseren?

Ik droom ervan ooit eens met de Trans-Siberische spoorlijn van Sint-Petersburg via Moskou dwars door Siberië naar Vladivostok te reizen, en zo zes tijdzones te verteren....

Ook wat schilderen betreft, zou ik graag nog een aantal stappen vooruit zetten.

Maar ik prijs mij gelukkig dat ik als gepensioneerde nog makkelijk elke dag kan invullen, ook bijvoorbeeld met het volgen van cursussen of lezingen.

Dus, een gelukkige, gezonde en gevulde 'oude' dag lijkt mij als ultieme droom nog niet zo slecht.

Wilfried, bedankt voor dit interview!

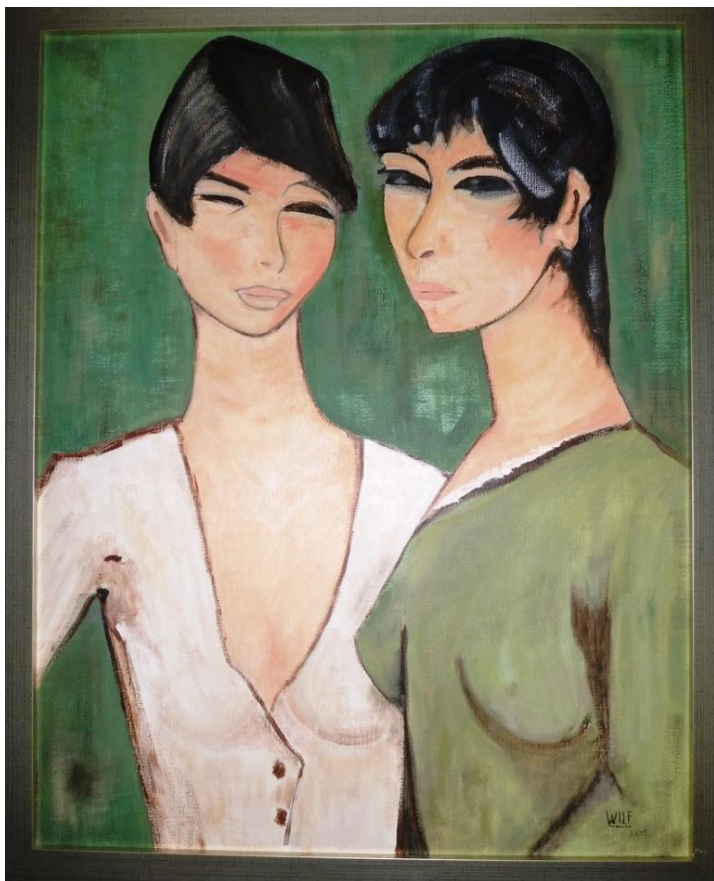
Werk van Wilfried Van Moortel

De eerste zin

door Roland Ranson

"Er neigte dazu, sein Leben zu einer Legende zu stilisieren"

Uit: Als wäre alles das letzte Mal - Erich Maria Remarque
eine Biographie
Door Wilhelm von Sternburg
uitg. Kiepenheuer und Witsch

„Hij was geneigd zijn leven tot een legende te stileren"

Wie zou er nu niet geneigd zijn, beste lezer, van zijn leven een legende te maken, zijn leven te 'restylen' tot een fabel, een mythe, een sage, kortom tot een onbetrouwbaar verhaal.

Maar waarom toch voelen wij, ook de meest preciezen onder ons, die niet te onderdrukken innerlijke drang om onszelf episch arglistig te konterfeiten?

Uit onvrede met ons gewone, saaie leventje van elke dag? Omdat we er van overtuigd zijn dat perceptie nu eenmaal alles is en we misschien wel onbewust een grotere rol willen spelen dan die welke ons in de realiteit beschoren is? Misschien neigen we ertoe er beter, boeiender, grootser, flamboyanter uit te komen dan onze (té) korte beentjes kunnen dragen?

Dus daarom gaan we ons eigenste, doorsnee, dor en duf bestaan wat gaan modeleren; we proberen er de al te suffe kantjes vanaf te vijlen, we pogen hier en daar een gestileerde roos binnen te smokkelen en die op een strategische plaats tot haar recht te laten komen.

Bij sommigen begint het al van bij de geboorte; denken we maar aan die Nederlandse – of wat dacht u – dichter met het Mathilde-trauma, die zich uiterst bescheiden voorstelde als ***Ik ben geboren uit zonnegloren / En een zucht van de ziedende zee***. Heel wat anders dan: 'Jacques Perk, Dordrecht 10 juni 1859.' Toch? En wie is die moeder alweer? Zonnegloren? Moeten we dat nu echt zo ver gaan zoeken? Het kan toch wat minder onbetrouwbaar, maar zeker even beeldend: ***Mijn moeder is een grijze vrijdagmorgen: / zij moet de kamer doen; stof beeft; dan dweilen, voor het eten zorgen, / zien wat van gisteren overbleef***. En vader dan? Hoe stellen we ons die voor? Nee hoor, geen zucht, niks ziedende zee, maar eerder heengaand: ***O Gij, die kommend sterven moest, en Vader waart, / en mij liet leven, en me***

teder leerde leven / met uw zacht spreken, en uw strelend hande-beven, / en, toen ge stierft, wat late zon op uwen baard.

En dan komen de kinderjaren en de jeugd, de periode bij uitstek van de doorbraak van het wonderbaarlijke, het tijdperk van de onschuld en toch ook de onbetrouwbaarheid en dan denken we aan: **Wij leven 't heerlijkst in ons verst verleden: / de rand van het domein van ons geheugen, / de leugen van de kindertijd, de leugen / van wat wij zouden doen en nimmer deden.** En natuurlijk worden wij dan ook verliefd in een tijdperk van grote verhalen en overtrokken uitspraken: **Ik heb je liever dan brood, / al zegt men ook dat het niet kan / en al kan het ook niet. // Ik heb je liever dan vrolijkheid of regen, / liever dan de stilte van drie uur / in de rustig in- en uitademende nacht.** Of is het toch allemaal veel prozaïscher en moeten we ons tevredenstellen met het meer doodgewone ongewone: **De eerste keer / zweette ik als een otter / zo'n worsteling / onbehouwen en teder / bewoog mijn lichaam eerder niet / in het zoete bloed / van onze stukgebeten monden / kwamen zoals nooit meer later / lust en liefde samen.**

En 't onbetrouwbare leventje kabbelt voort tot we, tot onze ontsteltenis merken, hoopvol misschien wel, dat: **We zullen langzaam stiller zijn misschien / en onze angst verbergen achter kleine dingen / maar in de nachten zal het donker zingen / van wat nog komt en wat je niet kunt zien.** Tot we dan uiteindelijk, uitgeteld het ultieme doel bereiken, en dan mompelen we: **Ik weet niet of ik hier wou blijven / maar ik wou weten wat leven is. / Dat is met geen pen, met geen pen te beschrijven, / maar het tekent zich af in de duisternis.**

Zo merkt u, beste lezer, dat het eigenlijk niet nodig is hoog van de stilistische toren te blazen. Onze onmacht proberen we onmachtig aan het zich verzettende papier toe te vertrouwen en de doodgewone woorden roepen een ongewone, mooie waarheid in het leven.

Ik sta erop mijn goede vrienden Gerrit Achterberg, Karel van de Woestijne, E. du Perron, Hans Andreus, Remco Campert, Johanna Kruid en J.W. Schulte-Noordholt van harte te bedanken voor hun trouwe, ongestileerde aanhankelijkheid.

Aarzelend en met kloppend hart ging ik de kamer binnen. De kleine ruimte was gehuld in een mist van wierook, als waren het de nevelen der tijd. Een mengeling van scherpe geuren deed mijn neusvleugels schrikken en mijn ogen tranen.

Ik had de indruk het centrum van de wereld te betreden, het raakpunt van alle culturen. Afrikaanse maskers sierden de muren, die voor het overige bekleed waren met veelkleurige Indiaanse tapijten. Oervlaamse kasten in donkere eik waren bezaaid met voodooopjes, gekrompen hoofden, Mayabeeldjes en afbeeldingen van de god Shiva.

Het licht van tientallen kaarsen – de enige vorm van verlichting – werd opgevangen door een grote, koperkleurige gong, die als een gouden zon het licht verspreidde naar de omliggende voorwerpen. Een serie djembétrommels, van klein naar groot, leken geduldig te wachten tot vurige Malinese krijgers hun gespannen huiden beroerden en hun lege buiken tot leven brachten.

Plots hoorde ik achter me het gillend geluid van een verdroogd scharnier. Mijn zenuwen waren op dat moment al zo gespannen, dat het me niet zou verbaasd hebben als de duivel zelf was opgedoken in een zee van magma en zwavelrook, begeleid door het trompetgeschal en de gezangen van een hemels engelenkoor.

In plaats daarvan werd ik begroet door een rondborstige vrouw, voor wie het woord corpulent haast een compliment leek te zijn. Ik moest onwillekeurig denken aan de beroemde Russische matroesjka's en vroeg me af hoeveel persoonlijkeden schuil gingen onder haar veelkleurig gewaad, dat tot de grond reikte.

Waggelend als een eend kwam ze naar me toe, keek me doordringend aan en legde even zwijgend de handen op mijn hoofd, waarbij ze de ogen sloot.

"Welkom, mijn kind," zei ze toen, met een stem waarvan de warmte mijn hele lichaam vulde. Haar licht chocoladekleurige huid en haar vreemde accent lieten een zuiderse afkomst vermoeden.

Haar linkerwang werd, net onder haar oog, ontsierd door een aantal gitzwarte huidvlekjes, mooi geordend, als was het een heksenkring.

“Gaat u maar rustig liggen,” ging ze verder, terwijl ze op een kleine sofa in het midden van de kamer wees. Ik herinnerde me dat mijn grootmoeder ooit een soortgelijk exemplaar bezat. De zitting was bekleed met donkerrood fluweel, en de arMLEuning was uitgewerkt in een sierlijke krul, zodat het geheel een langgerekte “S” vormde.

Nog steeds niet erg op mijn gemak en met verkrampde spieren, strekte ik me uit op de bank. Allerlei beelden kwamen in me op, gaande van rituele slachtingen tot duivelsuitdrijvingen en groepsverkrachting.

De dame glimlachte een beetje meewarig en leek mijn gedachten te kunnen lezen. “U hoeft niet bang te zijn. U bent in veilige handen, niets zal u overkomen. Denk aan fijne dingen. Een beetje muziek zal u helpen ontspannen.”

Met een simpele vingerknip werd de kamer – of was het slechts mijn hoofd? – gevuld met goddelijke klanken. Harpen, panfluiten en nasale klanken leken me te bedwelmen en het festijn van geuren werd nog intenser. Ik voelde mijn spieren ontspannen en een loom gevoel maakte mijn oogleden zwaar. Ik vroeg me af of ik door stoffen in de lucht werd gedrogeerd en of ik over enkele ogenblikken zou gaan trippen als een hippiejunk of heroïneverslaafde.

De dame leek in elk geval nergens last van te hebben en bleef kwiek en monter in de weer. Ze besprenkelde me met een vloeistof, die een tintelend gevoel veroorzaakte op mijn huid, en legde toen een krans van welriekende kruiden om me heen. Even verdween ze in een aanpalend kamertje en kwam dan terug met een dampende beker in de handen.

“Hier, drink dit,” maande ze me aan.

Ik bekeek de vloeistof in de beker, die in het licht van de kaarsen een vaalgrijze kleur had. Ik kokhalsde haast bij de gedachte aan vieze heksenbrouwsels vol mysterieuze ingrediënten, maar zij knikte bemoedigend: “Drink! Het zal je goed doen!”

Aarzelend bracht ik de beker naar mijn lippen, en proefde tot mijn verbazing iets als warme melk met suiker en honig. Toen ik de

beker tot de bodem geledigd had, maakte ze een zegenend gebaar en vroeg: "Ben je er klaar voor?"

Ik aarzelde. Was ik er klaar voor? Zou ik er ooit klaar voor zijn? Was ik bereid de laatste kans te grijpen en de gevolgen te dragen, wat die ook mochten zijn?

Durfde ik mijn lot, mijn toekomst in handen leggen van deze onbekende, mysterieuze vrouw, die bij toeval mijn pad had gekruist, en die nu misschien mijn verdere leven zou bepalen?

De vrouw leek mijn twijfel te voelen en stelde me gerust: "Neem je tijd. Niets moet. Sommigen hebben maanden nodig om de knoop door te hakken. Je komt terug zo vaak je wil. Of niet."

Ik knikte, en herinnerde me plots wat me hierheen had gedreven. Het was tijd. Ik had me lang genoeg verborgen achter allerhande excuses. Het was een kans die ik moest grijpen, nu of nooit. Ik slikte mijn laatste twijfels door, en schrok van de zelfzekerheid waarmee ik mezelf plots hoorde zeggen: "Ik ben er klaar voor."

"Goed!" antwoordde de vrouw, terwijl ze een lichte buiging maakte. Voor de tweede keer verliet ze de kamer. De muziek veranderde intussen geleidelijk aan van intensiteit. Het ritme werd opzwevend, de zachte panfluittonen maakten plaats voor galmende trommelslagen die mijn lijf lieten zinderen tot in de kleinste cellen. Mijn ogen tolden rond achter mijn oogleden, die nog nauwelijks open te houden waren.

Half in trance zag ik de vrouw terugkeren, gevolgd door negen slanke, rijzige jongedames, gehuld in witte gewaden. Hun huiden waren wit, bruin, zwart, rood en geel, alsof ze van alle uiteinden der wereld kwamen. Ze begonnen als bezeten om me heen te dansen, onder het zingen van onverstaanbare liederen. Hoewel ze een taal spraken die ik nooit eerder had gehoord, klonk ze heel vertrouwd, en voelde ik een aandrang om mee te zingen.

Plots viel alles stil, de meisjes vielen op hun knieën neer, het hoofd gebogen, de handen ten hemel gericht. De muziek had opgehouden, de geuren waren verdwenen, en mijn ogen gingen nu onherroepelijk dicht, hoezeer ik ook had willen blijven kijken. Het werd ijl in mijn hoofd, en ik was blij dat ik neerlag, of ik was het evenwicht verloren.

Plots begon de oude dame met hoge stem te roepen, te bidden leek het wel. Net voor ik het bewustzijn verloor, kon ik nog net deze woorden verstaan: "Oh, Zeus, grote oppergod, aanhoor de bede van uw dochters en uw gade. Schenk deze schrijver uw goddelijke inspiratie, als hij die waardig is."

Toen werd alles zwart.

12 mei 2013

Waarheid & herinnering

Ochtend

door Johan Debruyne

Een stomend huis is niet aan mij besteed. Toch is het - ook voor mij - koud opstaan de laatste dagen. Gewoontegetrouw ben ik vroeg uit de veren en veel kleren draag ik sowieso niet. Ik verdraag ze niet. Bijna alles voelt als een soort dwangbuis aan. Na enige tijd lees ik de krant. In mijn zetel. Het dekentje waarop de katten graag komen liggen reikt tot boven mijn middel. Behoorlijk fris lijf en heldere kop. Mijn geliefkoosde ochtendlijke zijnstoe-stand.

Ik geef toe dat ik het toch eerder wat koud heb. "Niet te verwonderen," zegt L., nadat ze zo'n anderhalf uur na mij het warme nest heeft verlaten. "Het is bijna winter, je wil niet dat ik 's avonds de verwarming voor 's ochtends regel en je slaapt in een T-shirt." Zelf zou ik eraan toegevoegd hebben: "En wat voor een!" Maar dit doet L. niet. Ze kent me.

Ik slaap in een pyjamabroek. Lange pijpen. Anders plakken mijn billen tegen elkaar en ook dat verdraag ik niet. Voor ik het bed inglijd, trek ik de laatste dagen een T-shirt over mijn hoofd. Het katoentje is meer dan 20 jaar oud. Het is er een (van de vele) die ik maar niet weg kan gooien. Of aan flarden scheuren en zo nog een kortstondig bestaan gunnen als schoonmaakvond.

Ik heb dit met meerdere dingen. Maar vooral met kleren. Met broeken waar ik eigenlijk nooit comfortabel in heb gekund (te veel buikvet) en wellicht nooit moeiteloos in zal kunnen. Toch kocht ik ze. Eeuwig optimist. De uitgave zou me wel aanzetten tot minder snoepen. Naïeveling!

Oude kleren. Eerst draag ik ze alleen nog binnenshuis. Op het eind slaap ik erin. Het bewuste shirt is uitgerekt, aan de hals en onder-

aan, voorts zowat vormeloos geworden door de talloze wasbeurten, maar er staan... katten op. En niet zomaar katten. Het zijn katten van Linda (Salva). Ik denk dat Linda ongeveer 20 jaar geleden overleden moet zijn. Ze kwam uit Amerika en had - meen ik me te herinneren - in Tsjechië haar latere man, Horst, leren kennen. Ze runde een klein winkeltje in het Genthof. Ze tekende op haar geheel eigen, verhalende manier en maakte dieren in papiermaché. Een winkelraam waarachter heel wat simpele vrolijkheid was uitgestald. Ik stond graag voor de etalage. Witte reus Jan Van Eyck keek van op zijn Woensdagmarkt over mijn schouders mee. Horst is graficus. Hij illustreerde met regelmaat dichtbundels. Hij doet het wellicht nog. Die van Marcus ondermeer. Linda was een bijzonder struise, charmante vrouw die van niets iets wist te maken. Een positieve, eigenninnige duizendpoot. Helaas te vroeg gestorven. Ik hoor nog haar stem. Haar bijzonder accent.

Ik heb maar één echt keurige pyjama. Eén enkel exemplaar waarmee je 's ochtends onbeschaamd de deur kunt openmaken indien er aangebeld zou worden. Het is de pyjama die L. zo'n drie jaar geleden gekocht heeft, toen ik in het ziekenhuis lag. Blauw. Mijn favoriete kleur. Maar het kledingstuk herinnert me aan het ziekenhuis. Dus draag ik het zelden. Of met tegenzin. Vooral nu ik rond mijn zestigste last heb gekregen van fysieke ongemakjes, wellicht door de andropauze gegenereerd. Zo kom ik wel eens badend in het zweet wakker. Net zoals die keer toen het ziekenhuis wenkte en ik er daadwerkelijk diende opgenomen. Ik ben een man. Dus denk ik meteen: ik ga misschien wel dood. Terwijl mijn vrouw al 13 jaar met warmteopwellingen kampt en zich vervelend vaak helemaal mag uitstropen, wassen en nieuwe spullen aantrekken.

Alles lijkt tegenwoordig een opgave. Vooral 's nachts en 's morgens. Heel langzaam trekt de mist der mankementen op. Neem nu onze twee katers. Beide geadopteerd.

Eerst was er Poesjkin: langharig, miniatuur-leeuw, schuw, op zijn qui-vive, een buitenleven achter de rug. Dit laatste krijg je er nooit meer uit. Al is het een hondenweer, meneer wil buiten. Toch slaagt hij er met regelmaat in ook dan poerdroog weer binnen te komen. Schuilplaatsen zat, vermoed ik. Vandaar heel af en toe een kleine vleermuis op het terras?

Wieb is er later bijgekomen. In aanvang een bang katje. Ondertussen een reus van een zwarte kater met her en der - op de meest onaangewezen plekken - witte "toetsen". Beter nog: net naast zijn neus! Door ondertussen verhuisde burens ooit uit het asiel gehaald.

Poesjkin en Wieb... Ze dulden elkaar. Onze catsitter noemt ze "les frères-ennemis". Gelukkig blijft het in regel bij schaduwboksen.

Poesjkin, die in een lagere gewichtscategorie aan de slag zou moeten, heeft een jab die je amper ziet aankomen. En hatelijk blazen naar soortgenoten lijkt voor hem even gewoon als ademen. Soms kan hij zijn stiefbroer niet uitstaan.

Af toe wijzigt Wieb de spelregels en wordt het catch. Dan gaat hij heel even met zijn kilo's bovenop zijn broer liggen. Dan komen we tussen en maken we ze duidelijk - hoewel - dat er al oorlog genoeg is.

Wanneer Poesjkin 's avonds rond achten nog maar eens om wat eten komt en L. ervan profiteert om zijn lange haren te kammen, dan wil ik graag dat hij binnenblijft. Het is enerzijds al behoorlijk koud en anderzijds kunnen de blessures uit zijn "wildleven" dan even helen. Voor we gaan slapen, meestal rond middernacht, wordt het huis dan voor de poezen in tweeën verdeeld.

Wieb krijgt de woonkamer, de keuken en de werkkeuken als nachtelijk domein. Voor Poesjkin brengen we eten, water en een kattenbak naar de gang. De rest van het huis is zijn nachtelijk terrein. Terwijl Wieb zich rustig houdt en mijn zetel inpalmt voor zijn zwaarste slaapsessie, doet Poesjkin nerveus. Hij voelt zich gevangen, ijsbeert dat het niet leuk meer is (op bed loopt hij over ons heen en weer), krabt aan tapijten en deuren, tot hij - en wij - uiteindelijk in slaap vallen.

In de vroege ochtend beloont hij me voor de zorgen met nog meer bizarre klaagklanken en een stank die niet te harden is: met regelmaat deponeert hij zijn grote boodschap in de kattenbak en vertikt hij het het zootje onder een hoopje kattenkorrels te bergen. Dit doet Wieb nooit. Diens gespierd corpus en ongetwijfeld nog jonge, soepele organen kunnen heel wat vasthouden. Na zijn ontbijt. In de tuin...

Eer ik aan wat radio, krant en boterhammen toe ben, zijn we een uur verder. Is dit kattenliefde?

14 november 2013

Horen, zien en schrijven...

"Manuscripten branden niet"

M.A. Boelgakov, in: De meester en Margarita

Verwilderd

door Staf de Wilde

Schoenenfabriek in Ethiopië

Al van in de kleuterklas heb ik een bijzondere belangstelling voor Afrika. Onze juf bouwde in de zandbak een Congolees dorpje na en we moesten zilverpapier sparen voor de missies.

Aan de kweekschool heb ik me meermaals door missionarissen laten imponeren en op een bepaald moment – geloof het of niet – dacht ik erover na om zelf missionaris te worden, maar ik voorvoelde dat ik die roeping niet aan zou kunnen.

Sedertdien ben ik de berichten over het zwarte continent blijven opvolgen en zeer dikwijls stemden ze mij wanhopig: geld geven aan de zwartjes geleek zo vaak op het vullen van een bodemloze put.

Toen kwam Oxfam in mijn leven en onmiddellijk heb ik hun projecten gesteund omdat ik geloof dat hun uitgangspunt het enig juiste is: Fair Trade, een eerlijk loon voor eerlijke arbeid.

Een tijdje geleden presenteerde De Morgen drie bladzijden over een Ethiopische jongedame die haar eigen bedrijf uit de grond stampte, weliswaar met de hulp van haar familie. Zij maakt hip schoeisel op basis van recyclage van autobanden en van zelf geweven textiel. Haar merk is intussen een wereldmerk geworden: SoleRebels, een combinatie van degelijkheid en speelse kleuren.

Haar stelling luidt: geef de mensen werk, alleen dan kunnen ze een toekomst opbouwen. Belangrijk detail: haar werknemers verdienen zevenmaal zoveel als in vergelijkbare Afrikaanse bedrijven.

Op die manier heeft ze het principe van 'eerlijk loon voor eerlijke arbeid' een eigen en radicale invulling gegeven.

Voor mij staat het vast: als ik hier of elders een winkel zie die SoleRebels in huis heeft, dan ga ik er kopen.

de haan 7 aug. 13

IK ZAL NOOIT

Ik zal nooit
helemaal ontdooid
verlichting slaken.

Hoogstens wat woorden afblazen
die meteen berijmen tot lagen
ijsgestolde vragen.

De verblinding van zwart
op wit gesneeuwd kristal
liegt er niet om.

Ik bevries in elk gedicht,
verlies mijn gezicht
in het licht van de dooi.

Patrick Vanhaelemeesch

HET IS LICHT

Het is licht
lijden aan zwaartekracht
op het gladde ijs
van samen,
gehuld in de herinnering
van oker.

Hun rode draad
neemt het op
voor een haast
uitgevlakt verhaal,
hun hoofden neigen
naar de sporen.

Voor vrede
zijn ze geboren.

Patrick Vanhaelemeesch

KERSTMIS IN SEPT-FONS

Na de nachtmis in de abdij
krijgen wij niet genoeg
van het hemelse manna
– Communie duurt maar even –

Geluk kan niet op, het
verdraagt dat wij met nadruk
treden op de tere huid
– Zilveren vlies over week verleden –

Alles liever dan wegvloeien
in een lauw niemandsland of
visioenen hardleers zien verbleken
als de vorst met geweld regeert
– Koud zeer van eeuwen –

Wie onderhuids de dooi binnenhaalt
weet met waterzucht geen blijf.
Te elfder ure zegent een jongen
van dertien met monnikengeduld
zijn transpirerende vredesduif
– Alle bomen wenen –

Patrick Vanhaelemeesch

Beleefd

door Bart Madou

Wagner 200

Het geval Wagner door Bart Madou

Zondag 6 oktober 2013

In de reeks Wagner 200 verzorgde Bart Madou een lezing over Richard Wagner. De lezing bestond uit drie delen, voorafgegaan door een voorspel. Wagner werd biografisch vooral via zijn werken benaderd. Na even ingegaan te zijn op zijn geboorte, kinderjaren en jeugd, werd een eerste periode belicht: die van de opera's *Rienzi*, *De Vliegende Hollander*, *Tannhäuser* en *Lohengrin*. De vrouw die daar centraal stond in zijn leven was Minna Planer, zijn echtgenote.

Een tweede periode behandelde de tijd van het ontstaan van de *Ring*. Op de opera's hiervan werd echter niet ingegaan, aangezien er een afzonderlijke lezing aan gewijd is. Wel vernamen we hoe vooral Mathilde Wesendonck zijn leven toen beheerste. Bart Madou nam hier ook de tijd om in te gaan op het antisemitisme van Wagner.

Zin laatste drie opera's, *Tristan en Isolde*, *de Meesterzangers van Nürnberg* en *Parsifal* werden kort besproken in het laatste deel, de laatste decennia van zijn leven ook waarin vooral Ludwig II van Beieren, Bayreuth en zeker Cosima Liszt een grote rol speelden. Tenslotte werden de aanwezigen geconfronteerd met een zeer gestoorde uitvoering van de *Siegfried-idylle* in Israël

De ring van de Nibelung door Bart Madou

Zondag 27 oktober 2013

De tetralogie werd in de eerste plaats benaderd als verhaal: de lotgevallen van Wotan, Brünnhilde, Siegmund, Siegfried enzovoort. Dit verhaal is behoorlijk complex en werd daarom uitgebreid uit de doeken gedaan. Uit elk van de vier opera's werd er ook een fragment getoond.

Maar er werd ook enige aandacht besteed aan de ontstaansgeschiedenis van de Ring: waar haalde Richard Wagner zijn bronnen? Onder welke omstandigheden is hij aan de compositie begonnen? Hoe en wanneer heeft hij eraan gewerkt? Hoe verliep de première enzovoort.

Af en toe werd er ook verwezen naar een Leitmotiv, een paar woorden ook over bepaalde interpretaties. Al bij al een goed gevulde voormiddag, afgerond met een glas en wat informeel gebabbel nadien.

The Great Mass

Donderdag 24 oktober 2013

De (onvoltooide) mis uit 1783 – Mozart was toen 27 jaar – vormt het leeuwenaandeel van de prachtige choreografie van Uwe Scholz 'The great Mass'. Behalve op de Grosse Messe KV 427 en het Adagio en Fuga KV 546 en het motet Ave verum corpus KV 618 wordt er ook nog gedanst op muziek van Gyorgy Kurtag, Arvo Pärt en Thomas Jahn.

Uwe Scholz, choreograaf in Leipzig, was ongetwijfeld een van de briljantste choreografen van zijn generatie toen hij, nauwelijks 45 jaar oud, in 2004 stierf. Zijn ballet "The Great Mass" is een van de indrukwekkendste werken van deze belangrijke neoklassieke choreograaf – tegelijk een requiem, een ware dansrevelatie en ongetwijfeld zijn mooiste gift aan het Leipzig Ballet.

De vertoonde opname dateerde uit 2005 en was bedoeld als een onvergetelijk in memoriam voor Uwe Scholz. De slotscène tijdens het Agnus Dei was een pakkende en ontroerende afscheidsgroet van de dansers aan hun bezieler en leermeester.

Deze vertoning was een samenwerking van de parochie Sint-Martinus, de Fotoclub Kiwabi en de culturele & literaire kring Het Beleefde Genot.

Emile Verhaeren door Stefaan Van den Bremt

Zondag 1 december 2013

In de reeks Franstalige Vlamingen nodigden de Bibliotheek en Het Beleefde Genot Stefaan Van den Bremt, dichter, essayist en literair vertaler uit om een lezing te geven over de grote Vlaamse dichter Emile Verhaeren (1855-1916).

Stefaan Van den Bremt begon zijn lezing met het voorlezen van *Le Passeur d'Eau*, wellicht Verhaerens bekendste gedicht. Eerst in het Frans, daarna in een eigen vertaling. Na een korte duiding van het gedicht ging hij verder met enkele andere vertalingen uit de bundels *Les Campagnes hallucinées* & *Les Villes tentaculaires* (Hallucinerend platteland & Tentakelsteden). Daarna las hij voor uit zijn essay over Verhaeren, waarbij hij gebruik maakte van heel wat veelzeggende citaten zo onder meer van Karel Van de Woestijne. Stefaan Van den Bremt becommentarieerde heel gedegen zijn tekst.

In een tweede deel liet hij het publiek aan het woord en beantwoordde hij enkele vragen. Tot slot las hij nog een eigen gedicht voor met als onderwerp het tragisch einde van Emile Verhaeren.

Het is een heerlijke kennismaking met het werk van Verhaeren geworden waarbij we kunnen concluderen met de woorden van Rilke aan Mimi Romanelli: "Lisez Verhaeren!"

Uitstap Brühl & Bonn

Zaterdag en zondag 7 en 8 december 2013

Onze eerste tweedaagse reis is bijzonder aangenaam en leerrijk verlopen. Twaalf mensen hadden zich ingeschreven.

Op dag één bezochten we eerst de Bruder Klaus-kapelle in Wachendorf, een sterk staaltje architectuur van de Zwitserse architect Peter Zumthor maar ook een oord van stilte en rust in een prachtig landschap. Daarna reden we richting Brühl, waar we incheckten in ons hotel. Tegen halfvier werden we dan verwacht in het Max Ernstmuseum voor een rondleiding in het Nederlands. Op de benedenverdieping was er ook een sterke tentoonstelling met werk van de fotograaf Man Ray. De dag werd besloten met een

smaakvol avondmaal in heuse kerststemming. Een harde kern heeft zich nadien nog in het plaatselijke nachtleven gestort.

Na een ontbijt met alles erop en eraan, togen we 's anderdaags naar de Kunsthalle te Bonn. Daar was er vooreerst de tentoonstelling 1914, die *Avantgarden im Kampf*, over de vele kunstenaars die deelgenomen hadden aan de Eerste Wereldoorlog, velen van hen zijn trouwens gesneuveld. Op de gelijkvloerse verdieping was er ook de pas geopende en zeer uitgebreide tentoonstelling *Florenz!* over de stad dus, in al haar aspecten, met uiteraard het accent op de Renaissance. Werk van o.m. Botticelli, Michelangelo, Cellini ontbraken niet. De dag werd tenslotte afgesloten met een gezamenlijke maaltijd in De wilde Vespers te Herentals.

Te Beleven

door Bart Madou

Theater in het Oude Griekenland, een vijfdelige reeks.

Alles moet zowat begonnen zijn met de god Dionysus die ca. 700 jaar vóór onze tijdrekening met een heus festival geëerd werd. Nou ja geëerd, groepen stomdronken Griekse mannen gehuld in geitenvellen – delen van geiten waren als afrodisiacum algemeen bekend – verwelkomden de god al zingend en tierend. Maar er was ook zoiets als een wedstrijd tussen verschillende groepen, een soort toneelstukken, een beetje afgekeken wellicht van de optochten ter ere van Osiris in Egypte. Het is ook geweten dat de schrijver van de stukken ook de regisseur was en tot de uitvoerders behoorde, die in het begin althans steevast uit drie acteurs bestonden. Later kwam daar het koor bij, dat steeds meer aan belang won en uitgroeide tot een der belangrijkste elementen van het theater. Er werden liederen gezongen of gescandeerd, waarin het steeds terugkerende refrein een belangrijke rol ging spelen, vaak werden die liederen begeleid op instrumenten zoals de lier, de syrinx of panfluit, de auloi of dubbelfluit enzovoort.

Uit deze vroegste spelen ontstonden dan de klassieke tragedies zoals die zijn overgeleverd door Sophocles (496 – 406), Euripides (480 – 406) en de wat oudere Aeschylus (525 – 456). Etymologisch komt tragedie van 'tragos' en 'ode', wat zoiets als geitenlied

betekent. Traditioneel bestond een tragedie uit een proloog, waarin het thema als het ware voorgesteld wordt en er al verteld wordt wat de toeschouwers te zien gaan krijgen. Daarna is het de beurt aan het koor met een zogenaamde paradox waarin vooral de stemming bepaald wordt. Wat volgt is dan het voorstellen van de karakters, waarna het eigenlijke spel begint. Tot slot beleven we de exodus waarbij zowel de acteurs als het koor de scene verlaat.

Alles bij elkaar zijn er niet zoveel tragedies bewaard gebleven. Van Aeschylus of aan hem toegeschreven kennen we De Perzen en de Orestiea trilogie, bestaande uit Agamemnon, de *Choèphoroi* of de Offerplengsters en de Eumeniden of de Goede geesten, maar ook de Zeven van Thebe en Prometheus geboeid zouden van Aeschylus zijn. Aeschylus zou op een bijzonder sensationele manier om het leven gekomen zijn: een adelaar had een schildpad gevangen en om het schild te breken liet hij de schildpad te pletter vallen op het kale hoofd van Aeschylus.

De belangrijkste van de drie is allicht Sophocles. Slechts zeven van zijn stukken bleven bewaard, daaronder meesterwerken als Antigone, Koning Oedipus en Elektra. Dat hij er veel meer geschreven heeft weten we omdat hij vierentwintig wedstrijden gewonnen heeft en nog talrijke tweede prijzen behaalde op de Dionysische spelen. Sophocles was ook een vernieuwer, hij introduceerde onder meer de derde acteur op het podium, het koor werd uitgebreid tot vijftien leden en bij hem vinden we ook een begin van decor.

Ten slotte is er Euripides, wellicht de productiefste van de drie. Hij zou meer dan 90 tragedies geschreven hebben, waarvan er achttien bewaard gebleven zijn. Van hem zijn onder meer Alceste, Medea, Elektra en enkele trilogieën waarbij klassiekers als de Bacchanten, de Trojaanse vrouwen en Iphigenia in Aulis voorkomen. Euripides was meer dan zijn collega's geïnteresseerd in de psychologie van zijn personages. Hij wilde hun drijfveren kennen. Euripides was ook niet onbesproken, hij durfde nogal eens heilige huisjes bestormen met zijn teksten. Belangrijk is ook te weten dat vele van zijn tragedies model stonden voor latere toneelschrijvers en operacomponisten.

Maar er bestond ook nog zoiets als het blijspel of de komedie (van *kōmos*: feestelijke optocht ter ere van Dionysus en *ōidos*: zanger) en dan komt er één grote naam naar voor: Aristophanes (446-

386). Ook van hem ging het merendeel van zijn stukken verloren, slechts elf bleven er bewaard. Zijn komedies waren doorgaans weinig genuanceerd en waren een aanklacht tegen heersende wantoestanden op de meest diverse gebieden. Titels als De Wolken, De Kikkers, De Vogels zijn zeker niet onbekend, maar zijn meest controversiële stuk is ongetwijfeld Lysistrate, waarin de Atheense vrouwen naar het wapen van een seksstaking grijpen om hun mannen er eindelijk toe aan te zetten geen oorlog meer te voeren.

Over de Griekse tragedie en komedie komen we tijdens de eerste lezingenreeks van 2014 alles te weten. Thomas Crombez, die momenteel Kunstfilosofie en Theatergeschiedenis doceert aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (Artesis Hogeschool Antwerpen), is hierbij onze ervaren en enthousiaste gids. Hij is ook de auteur van het boek Antonin Artaud, het theater van de wreedheid.

Op zondag 26 januari spreekt hij over de Griekse tragedie, een maand later, op zondag 23 februari behandelt hij de Griekse komedie en zijn lezing op zondag 16 maart is geheel gewijd aan Elektra van Sophocles.

Verder dienen we te vermelden dat Annemie Sels, actrice en regisseur bij o.a. Kunst Adelt, Assebroek op zondag 2 februari, in de namiddag, een theatermonoloog ten beste geeft, namelijk 'De zus van...' op een tekst van Lot Vekemans. 'De zus van...' gaat over Ismene, de wat in de schaduw gestelde en gefrustreerde zus van de heldhaftige Antigone, beiden dochters van Oedipus.

Het thema 'Grieks theater' ronden we ten slotte op zondag 23 maart af met een alternatieve bespreking van Medea van Euripides. Bart Madou zal zich voor zijn lezing niet alleen baseren op de originele tekst, maar ook op de filmversie van Pier Paolo Pasolini uit 1969 met Maria Callas in de rol van Medea.

De voorstelling en alle lezingen hebben plaats in het Gemeentehuis van Loppem, Dorp 1 Loppem.

Een selectieve zelfbiografie van Z tot A

door Bart Madou

Elke trimester een stukje eigen biografie. In elke aflevering staat er één (ding)woord centraal, een woord dat mij ooit dierbaar was. Maar ook telkens de naam van drie kunstenaars: een auteur, een componist en een beeldend kunstenaar. Verder bespreek ik nog een locatie die mij in het verleden dierbaar was. Allemaal volgens de letters van het alfabet, maar dan van Z tot A, dit maal de T.

T

Tendresse

Nee, geen tederheid maar tendresse. Het Franse woord dus, niet dat tendresse zoveel tederder klinkt dan tederheid, integendeel ben ik bijna geneigd te stellen, maar tendresse heeft alles te maken met een betrekkelijk vroege jeugdherinnering, althans vooraleer tederheid een echte plaats zou komen innemen in mijn biografie. Tederheid – tendresse dus – net vóór het Frühlingserwachen. Het jaar, ik zou het niet meer weten, alleszins tussen mijn twaalfde en vijftiende – ik zat in de Grieks-Latijnse van wat toen nog het pas opgerichte Sint-Michielsinstituut was en bij mijn weten niet meer bestaat, althans niet als middelbare school. Met een tussen-doortje op Google kom ik niet verder dan Keerbergen en als iets op Google niet bestaat, dan bestaat het gewoon niet.

Nu weet ik het weer: vijftien jaar moet ik geweest zijn, want tijdens de eerste twee pioniersjaren van het instituut werd er les gegeven in de lokalen van het parochiaal centrum in de Kerkstraat te Sint-Michiels. Maar dan, een nieuwe school (het rook er nog naar vers gegoten beton, een geur die ik lang meegedragen heb), een niet echt nieuwe klas – twee jaar hadden we met zijn negenen op de stoelen van het P.C. doorgebracht) – maar wel een nieuwe leerling: Paul. Een inwijkeling, zijn ouders hadden bij mijn weten een schoenenwinkel begonnen dicht bij het centrum en hij dus toegevoegd aan de klas, en zo waren we weer met negen (want ja, het jaar ervoor was er één iemand afgevallen die later een bekend visrestaurant uitgebaat heeft en daar wellicht meer geld verdiend heeft dan al zijn toenmalige medeleerlingen samen. Paul was een hevige, overhevige moet ik zelfs zeggen, fan van Jean-Luc Godard. Nee, nooit van gehoord, maar wanneer Paul over hem sprak bloosden zijn wangen als van een wijnliefhebber die net een uitge-

lezen Nuits Saint-Georges ontkurkt had. Zonder zijn medeweten ben ik mij dan gaan verdiepen in dat vreemde sujet, een filmregisseur dan nog, ik die mij tot dan toe nooit met film had bezig gehouden en meteen al Jean-Luc G. Als vijftienjarige is het niet gemakkelijk om zomaar een bioscoop binnen te stappen waar een Godard op het programma stond en toch is het mij gelukt: Masculin, Féminin, in zwart-wit. En door een episode in die film ben ik warempel van streek geraakt, ik probeer nu dat fragment te vertellen zoals ik het mij herinner, daarna zoek ik het op (bestaat het nog?) en kijk in hoeverre mijn herinneringen de hele scène niet vervormd hebben.

Plaats van gebeuren: een toiletzaal in de kelder van één of andere Parijse bistro. Een lavabo, een spiegel, een meisje, achttien of daaromtrent die haar haar voor de spiegel staat te kammen. We zien haar dus zowel op haar rug als haar gezicht weerspiegeld in de spiegel. Iets naar achter staat een jongen (twintig?) tegen de zijwand en bekijkt afwezig het gebeuren, hij is eerder in zichzelf gekeerd. Op een gegeven moment vraagt hij haar 'Jij, wat vind jij het belangrijkste in het leven?' Zij – een haarspeld tussen de lippen, trekt eerst haar schouders op, mompelt wat 'Moi? Huh...' en ze borstelt door en na enkele streken door haar haar: 'Tja, mooi zijn... ja, zoiets'. Weer stilte met enkele borstelstreken en dan (speld van tussen haar tanden verwijderd): 'En jij, wat vind jij het voornaamste in het leven?' Hij nog altijd wat afwezig tegen de wand, trekt zijn schouders op: 'Moi? Sais-pas moi...' En weer een stilte. 'Peut-être.... Ja, misschien, het belangrijkste in het leven... misschien is dat de tederheid.' La tendresse dus. Tederheid als het belangrijkste in je leven? Heb ik een leven lang over nagedacht en tot nu denk ik dat het misschien wel zou kunnen. Maar nu op zoek naar de passage uit de film en eens zien tot wat een cocktail van fantasie een herinnering in staat is.

En ja gevonden in mijn archief (nog op video), maar ook op YouTube.

Simpele vaststelling: hoe een herinnering zijn eigen leven leidt gedurende 45 jaar. Nou, de beelden kwamen nog redelijk overeen met wat ik dacht, alleen geen gespiegeld meisje, wel steeds en face, de jongen kwam me zelfs heel bekend voor, maar de dialoog... Slechts heel even één enkele zin over tendresse, de jongen: 'On ne peut pas vivre sans tendresse.' En ja het meisje doet de hele tijd niet anders dan haar Mei '68-pagekopje kammen en kammen, haar lippen stiften en stiften, maar meer allusies op haar maniakale schoonheidsobsessie zit er in deze episode dus niet in. Hoe dan ook: je kan niet leven zonder tederheid. Point final. Of bijna: ik denk aan de prachtige uitspraak van Ernesto Cardenal,

dichter, priester, Sandinist van het eerste uur en ooit minister van Cultuur van Nicaragua onder Daniel Ortega: Solidariteit is de tederheid van de volkeren. Daar ben ik wel niet zo zeker van, maar het klinkt geweldig en ontwapenend.

Ik heb de film dan maar tot het einde uitgekeken, en zie nog een verrassing, want van daar weet ik weer deze sterke oneliner: 'Si tu tues un homme, tu es un assassin; si tu tues mille hommes, tu es un conquéreur, si tu tues tous les hommes tu es un dieu'. Jean-Luc Godard ten voeten uit!

Kwamen ook in aanmerking: Troost, Toeval, Televisie

Tsyarkin

Dank zij Susan Sontag, die mij in een essay op 'Zomer in Baden-Baden' attent maakte, leerde ik de Joods-Russische schrijver en patholoog Leonid Tsyarkin kennen. Nu ja schrijver, hij is welgeteld één week een echte schrijver geweest, want zeven dagen na het verschijnen van zijn roman in New York in 1982, is de man gestorven. Tsyarkin leefde, voor zover je dat leven kunt noemen, volop in het Stalin- en later het Brezjnevtijdperk, moest zich dus dag en nacht gedeisd houden. Hij schreef zijn boek tussen 1977 en 1980. Het is het verhaal van Fjodor Dostojevski (Fedja) en met name van zijn verblijf in Baden-Baden en andere kuur- en vooral speel-oorden, wat doorgaans op hetzelfde neerkwam in die tijd. De wijze waarop Tsyarkin de onlesbare goklust bij Fedja beschrijft is gewoon meesterlijk, evenals uitbeelding van de liefdevolle gelatenheid waarmee zijn jonge vrouw Anna Grigorjevna Snitkina de afgang van haar man ondergaat. Heel typisch voor Tsyarkin zijn de ongelofelijk (ja echt ongelofelijk) lange zinnen in zijn roman, vele strekken zich over meer dan één bladzijde uit, er komen bij mijn weten geen korte zinnen in voor. Sontag spreekt terecht van '*verbazingwekkende Tsyarkin-zinnen, die dialoog in beschrijving en beschrijving in dialoog verpakken*'. Ze worden aan elkaar gehouden door een overvloed van woordjes zoals 'en', 'ofschoon', 'maar', 'hoewel', 'alsof' enzovoort. Onvergetelijk zijn verder de beschrijvingen van de vrijpartijen tussen Fedja en Anna. Tsyarkin gebruikt hiervoor de metafoer van het zwemmen: '*... en dan begon het zwemmen – ze zwommen met wijde slagen, hun armen gelijktijdig uit het water bewegend om lucht in hun longen op te zuigen, verder en verder van de kust vandaan, naar de donkerblauwe boog van de zee – maar bijna onvermijdelijk belandde hij vroeg of laat in een of an-*

dere tegenstroom die hem opzij trok of zelfs terugwierp – hij hield haar niet bij,...’ Ik besluit even met de laatste zin uit het essay van Susan Sontag: *‘Wie Zomer in Baden-Baden heeft uitgelezen, komt er gelouterd, geschokt, gesterkt, dieper ademend, dankbaar voor wat de literatuur kan herbergen en illustreren uit tevoorschijn. Leonid Tsyppkin heeft geen dik boek geschreven. Maar hij heeft een prachtige reis gemaakt.’*

Leonid Tsyppkin, *Zomer in Baden-Baden*, vert. Jos Vonhoff en Arjen Uijterlinde, De Bezige Bij, 2005

Kwamen ook in aanmerking: Tsvetaeva, Toergeniev, Tournier

Tallis

Thomas Tallis is één van die zeldzame componisten die Engeland rijk is. Tussen Purcell en Britten is er niet al te veel te beleven op het eiland (alhoewel, de melomaan zal met genoegen weten te genieten van Thomas Arne, John Stanley, Albert Ketèlbey, Edward Elgar, Gustav Holst, Frédéric Delius en die ene vrouwelijke componiste Rebecca Clarke), tenzij je dan George Friedrich Händel tot Brit bombardeert, wat niet eens zo ongewoon lijkt, want is het werk van de latere (Engelse) Händel geen Engelse muziek (met een Italiaans bijmaakje weliswaar)? Maar net zoals bij de Vlaamse polyfonisten floreerde de muziek aan het hof van de Engelse Kings & Queens in de hele 17de eeuw. Denk maar aan John Bull, William Byrd, John Dowland, Orlando Gibbons, Matthew Locke, John Taverner.... Tallis was echter een voorloper, hij leefde van 1505 tot 1585. Als overtuigd katholiek (wat hij gebleven is) kan hij gerust de grondlegger van die zeer verfijnde Anglicaanse kathedraalmuziek genoemd worden. Over hem was er dit jaar wel één en ander te doen, vooral rond zijn monumentale 40-stemmig (!) motet *Spem in alium*. Paul Van Hevel heeft het werk met zijn Huelgas ensemble tijdens het voorbije Laus Polyphoniae festival ten gehore gebracht, maar het werk was in het voorjaar ook te horen op de zolder van het Memlingmuseum uit 40 verschillende luidsprekers dank zij de installatie van de Canadese (maar in Brussel geboren) Janet Cardiff. Een indringende ervaring voor wie zichzelf de tijd van het ‘uitluisteren’ gunde. Het is evenwel niet voor *Spem in alium* dat ik hier Tallis naar voor schuif, doch omwille van die in zijn sobere eenvoud korte en prachtige hymne (anthem): *‘If you love me’*. Ook de tekst is zo mooi, zo gewoon mooi: *‘If ye love me,*

keep my commandments. And I will pray the Father, and he shall give you another comforter, that he may 'bide with you forever; E'en the spirit of truth' Vrij vertaald: 'Wanneer gij Mij liefhebt, onderhoudt Mijn geboden. En Ik zal de Vader bidden en Hij zal u een andere Trooster geven om tot in eeuwigheid bij u te zijn, de Geest der Waarheid'. De versie van de Tallis Scholars – noblesse oblige ! – is buitengewoon verrukkelijk. Een hymne om stil bij te worden en een beetje te blijven.

Kwamen ook in aanmerking: Tchaikovskys (maar dan enkel voor zijn Souvenir de Florence).

Tiepolo

Twee eeuwen na Thomas Tallis wordt in Venetië Giovanni Battista Tiepolo geboren. In 2001 vond er in Rijsel een tentoonstelling plaats over een eeuw die helemaal naar hem genoemd werd: Settecento, le siècle de Tiepolo. Peintures Italiennes du XVIIIe siècle. Een mooie en rijk gestoffeerde tentoonstelling in het toen recent geopende en gerestaureerde Palais des Beaux Arts. Maar mijn bewondering voor Tiepolo dateert echter van enkele jaren vroeger. Het was mijn eerste (bewuste) kennismaking met deze grote schilder. Plaats van gebeuren: Würzburg, niet onbelangrijk

omdat ik toen enigszins overweldigd werd door de pracht van deze stad en het weer, het was midden in de zomer, een stralende zon, en voor de rest: parking vlakbij het centrum gevonden en vier kinderen die

meer oog en tong hadden voor de ijsjes in hun hand en zo niet liepen te kneuteren over 'weer naar die kaders gaan kijken (sic)'. Ja, heerlijk wandelen tot aan de Alte Mainbrücke en dan lang van een terrasje genieten op de uitgestrekte oude markt. Vakantie alom dus. Maar voordien was er toch het neusje van de Würzburg-

se zalm: de residentie, een barok paleis, inclusief Hofkerk, Hofplein en Hoftuinen. Het wonder voltrok zich echter binnenin: de zolderingen van verschillende zalen waren versierd met machtige plafondschilderijen, gemaakt door Tiepolo die in 1752 naar de residentie ontboden werd, samen met zijn twee zonen en Girolamo Mengozzi Colonna, een meester in het perspectief. Tiepolo schildert op het immense plafond van het trappenhuis Apollo, de vier jaargetijden, de werelddelen, de opdrachtgever, zichzelf en zijn beide zonen. Tiepolo steekt hier Michelangelo naar de kroon met gewaagde technische hoogstandjes, bij sommige figuren lijkt het of ze over de rand van het schilderij springen, zo een tweespan waarbij twee paarden, zoals het goede en het eigenwijze paard uit de Phaedros, elk een andere kant op willen. Ik moest denken aan de samenkomst in het Gribojedov-huis uit Boelgakovs De Meester en Margarita, waar om middernacht de op de plafondgewelven geschilderde paarden tot leven leken te komen. Maar nu dreig ik al heel ver vooruit te lopen op mijn zelfbiografisch alfabet.

Kwamen ook in aanmerking: Turner, Titiaan, Tischbein

Tübingen

Wie Tübingen zegt, denkt Hölderlin. Terecht, het was zijn stad, hij ligt er begraven en vooral hij heeft er de tweede helft van zijn leven in geestelijke verwarring doorgebracht in het (nu) gele torenhuis aan de Neckar, in die tijd eigendom van de timmerman Zimmer, een vroege fan van de schrijver. Vandaag wordt het huis de Hölderlintoren genoemd en is er, hoe kan het ook anders, een Hölderlinmuseum in ondergebracht. Je kunt er via een smal pad op de oever van de Neckar naar toe wandelen.

Maar Tübingen is meer dan Hölderlin, veel meer zelfs, al kan je met Hölderlin alleen wel voor lange tijd je pap koelen, om het in beschaafd Lichtervelds te zeggen.

Voor ik het even over die meer heb, toch dat mooie gedicht van Hölderlin even citeren, ik durf zelfs beweren het mooiste, niet alleen van Hölderlin maar het mooiste tout court! Een gedurfd stelling dus, lees daarom heel voorzichtig dit gedicht en liefst meer dan eenmaal.

Hälfte des Lebens

*Mit gelben Birnen hänget
Und voll mit wilden Rosen
Das Land in den See,
Ihr holden Schwäne,
Und trunken von Küssen
Tunkt ihr das Haupt
Ins heilignüchterne Wasser.*

*Weh mir, wo nehm' ich, wenn
Es Winter ist, die Blumen, und wo
Den Sonnenschein,
Und Schatten der Erde?
Die Mauern stehn
Sprachlos und kalt, im Winde
Klirren die Fahnen.*

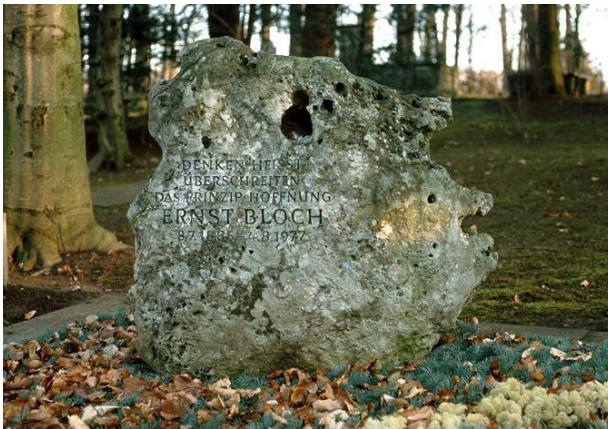
Halfweg het leven

*Met gele peren
en vol met wilde rozen
hangt het land in het meer.
Zachte zwanen,
en van kussen dronken
duiken jullie het hoofd
in het heilige, nuchtere water.*

*Wee mij, waar haal ik, nu
het winter is, de bloemen, waar
het licht van de zon
en de schaduw van de aarde?
Sprakeloos en koud
staan de muren, weerhanen
krijzen in de wind.*

Tot hier Friedrich Hölderlin. Op de markt van Tübingen staat nog steeds boekhandel en antiquariaat Heckenhauer, waar Hermann Hesse van zijn 18de tot zijn 22ste werkzaam was.

Ook is er de beroemde Tübinger Stift, het protestantse studiehuis van de plaatselijke universiteit, waar behalve Hölderlin ook de filosofen Wilhelm Friedrich Hegel en Friedrich von Schelling verbleven – samen dan nog, wat een trio ! – , maar ook Johannes Kepler was er al eerder student, en later nog Edouard Mörike.

Op het oude kerkhof heb ik naar het graf van Hölderlin gezocht - en heb het gevonden, niet al te ver van de hoofdingang, te midden van andere graven - maar tevergeefs ben ik op zoek gegaan naar het

graf van die andere grote Tübinger Ernst Bloch (niet te verwarren

met de componist Ernest Bloch). Maar wie zoekt die vindt, ook al is dat twee dagen later. In 1950 heeft men een volledig nieuw kerkhof aangelegd, even buiten de stad op een heuvel, het zogenaamde Bergfriedhof, eigenlijk een zeer uitgestrekt park met golvende weiden, hoge bomen, lommerrijke lanen waarin één iets je onmiddellijk opvalt: de rust, de stilte en ergens ver weg één enkel ouder koppel met bloemen op weg naar het graf van een geliefde. Het graf van Bloch vinden bleek ook hier geen sinecure, maar toch, vlakbij de boskapel, een ruwe, zwarte rotsblok in de schaduw van enkele zwijgende bomen met bijna onleesbaar, al door de tand des tijds aangevreten, de beroemde tekst uit zijn *Das Prinzip Hoffnung* (Het Principe Hoop): "Denken heisst überschreiten" 'Denken betekent overschrijden.'

Kwamen ook in aanmerking: Theresienstadt, Talmont-sur-Gironde, Tours

Volgende aflevering: S

Nieuw !

Na 2 romans voor volwassenen wilde Katia Van Cauwenberghe het over een andere boeg gooien en brouwde ze een verhalen- en doeboek voor kinderen tussen 8 en 12 jaar.

Het werden 10 zee- strand- en duinenverhalen met bijbehorende illustraties, educatieve versjes en doe-ideeën.

Beroepstekenaar en stadsgenoot Staf Lambrecht verzorgde de illustraties.

In deze verhalenbundel belanden een dronken zeerover en een zeemeermin op een verlaten eiland, tuimelt een heks pardoes van haar bezem, breekt een dinosaurius uit een reusachtig ei, wandelt een meisje met koning Neptunus over de zeebodem,

wordt een gevaarlijke reuzeninktvis verslagen...
Welkom in de magische wereld van zee, strand en duinen !

Prijs : € 20 (excl. verzendingskosten). Leden HBG: € 16.

120 bladzijden Formaat : 24 cm x 15,5 cm x 1,2 cm

Bestellen via hetbeleefdegenot@scarlet.be met opgave van uw naam en adres en aantal gewenste exemplaren.

Het favoriete boek

Hans Vanhulle kiest het hazenpad

'Maar wat is nu eigenlijk Uw vaderland? Bent U Fransman of Israëli, c.q. jood ?' vroeg een Amerikaanse journaliste op 7 oktober 1973 aan Claude Lanzmann op de New-Yorkse première van zijn eerste filmproject 'Pourquoi Israël'. Lanzmann antwoordt gevat op

de scherpe vraag: *'Mijn film, mevrouw, mijn film is mijn vaderland...'* Een zowat even enigmatisch als verhelderend antwoord dat de "Sitz im Leben" van deze begenadigde cineast, journalist en filosoof duidelijk omtrek geeft.

Claude Lanzmann zal vooral herinnerd worden als de regisseur/auteur van "Shoah", een 9 1/2 uur lang filmdocument, dat, zonder ook maar enig hoofdpersonage te willen benoemen, verslag uitbrengt van het meest onnoemelijk drama in de menselijke geschiedenis. Voor ieder die kennis wil nemen van "Shoah" is het lezen van deze memoires wellicht onmisbaar. Vooral de laatste hoofdstukken over de genese en bijwijlen moeizame realisatie van de film, en de gemengde en polariserende receptie ervan (eerst en vooral in het Polen van Jaruselski), zijn bijzonder spitant om lezen. Een pakkende apologie van de regisseur voor zijn project sluit het boek af. Het doet ons aanvoelen met welke tomeloze energie en voluntaristische benadering Lanzmann zijn onderwerp bij de horens vatte. Lanzmann hierover in een interview met de Volkskrant uit 2011: *'Het is een kwestie van alleen recht vooruit kijken: in de zwarte zon van de Shoah, het naakte geweld. Zelfs de vraag waarom de joden gedood zijn is obsceen. Er is geen reden. De Shoah is een historische gebeurtenis, maar er is geen harmonieuze, begrijpelijke verwerking van zo'n misdaad... Je moet kijken, maar met verbazing. Verspeel je je verbazing, dan raak je alles kwijt...'*

Dus, de Shoah als opperste emanatie van de volslagen contingentie van het menselijke lot. Net een project waarin een filosoof met hechte wortels in het existentialisme kan en moet uitblinken...

Claude Lanzmann, De Patagonische haas. Memoires; Uitg. De Arbeiderspers BV, Amsterdam, 2011

Horen, zien en schrijven...

"Heeft Europa nog iets te bieden, afgezien van de pretparktentoonstelling van zijn ruïnes en de ingevroren herdenking van een roemrijk verleden?"

Antonio-Pedro Vasconcelos, in: De toekomst van de fictie

DE LEESGROEP
Openbare Bibliotheek
Zedelgem

De Leesgroep las...

door Els Durnez

Maandag 14 oktober 2013
Stefan Brijs, Post voor Me-
vrouw Bromley

Begin oktober startte de leesgroep. Met een bijna voltallige groep (18) waren er zeer interessante gesprekken. Stefan Brijs schetst de sfeer in Engeland en Noord-Frankrijk tijdens de Eerste Wereldoorlog. In een zeer boeiende pageturner brengt hij de periode tot leven.

Stefan Brijs wilde met zijn roman het echte verhaal van de onbekende soldaat aan het front brengen. Daarom focust hij op een anonieme Britse jonge letterenstudent, John, die aanvankelijk weigert om zich te laten meeslepen in de oorlogseuforie die in augustus 1914 in West-Europa uitbrak.

Verschillende thema's komen aan bod: de vader-zoon relatie wordt boeiend en aangrijpend beschreven. De alleenstaande vader, die blijft treuren om de dood van zijn geliefde vrouw, verkoopt zijn dierbaarste boeken om zijn zoon te laten studeren...

Als geen ander slaagt Brijs erin om alle mogelijke grijswaarden tussen waarheid en leugen te beschrijven: leugentjes om bestwil, verdraaiingen, propaganda, verzwijgen van feiten....

Brijs gaat de gruwel van de oorlog niet uit de weg, maar belangrijker is de manier waarop de mensen ermee omgaan. Enkele personages klampen zich vast aan een verzameling om de realiteit te bezweren: Johns vader verzamelt boeken (die hij overigens met postzakken tegen brand en vernietiging kan beschermen), een vriend van zijn vader verzamelt vogelprenten en luitenant Ashwell sleept een herbarium mee naar het front. De verzamelingen hebben slechts emotionele waarde: voor de verzamelaars enorm belangrijk, voor de anderen: slechts "rotzooi".

Brijs bracht vooral een verhaal van de tienduizenden in het verenigd koninkrijk die niet hebben willen vechten, een verhaal dat je nergens vindt. Brijs zelf zegt in een interview: "... Het gaat altijd maar over onze jongens die wel meededen. (...) Ik confronteer de Britten dus met hoe ze zich hebben gedragen en misdragen in de oorlogsjaren. Zo hebben de Britten meer dan 300 soldaten van het eigen leger geëxecuteerd. (...) Onder hen een 15 jarige jongen die in 1915 wegens desertie werd terechtgesteld. Dat heb ik in mijn

roman verwerkt. (...) In de slotscene in het Talbot House laat ik John een jonge zanger uit Croydon met een hemelse stem ontmoeten. Dat was mijn manier om een eerbetoon te brengen aan die arme jongen." (Knack focus 19/10/20).

Maandag 2 december 2013

Vrije Val door Julie Zeh

Juli Zeh is een jonge Duitse schrijfster (°1974) die niet alleen in eigen land veel belangstelling krijgt, maar ook ver daarbuiten. Ook de leesgroep raakte in de ban van haar werk.

In haar ambitieuze filosofische misdaadroman 'Vrije val' onderzoekt Juli Zeh het wezen van 'zijn en tijd'. Het boek speelt zich af in Freiburg, een universiteitsstadje aan de rand van het Zwarte Woud. De jeugdvrienden Oskar en Sebastian zijn briljante en beroemde fysici geworden. Oskar is vrijgezel en zoekt al heel zijn leven naar de *Theorie van Alles*: hij wil de kwantummechanica met de algemene relativiteitstheorie verbinden, en zo twee visies op het universum verzoenen in een allesomvattende formule. Sebastian is getrouwd met Maaike; samen hebben ze een zoontje, Liam. Oskar gruwet van Sebastians opvattingen. En dan komt het verhaal op gang met de ontvoering van Liam, een zaak waarin toeval en misverstand de hoofdrol spelen.

Vrije Val is te lezen als een spannende krimi, maar het is ook een roman waar je je hoofd moet bijhouden en waarover je naderhand nog een paar flinke discussies kunt voeren: over schuld en boete bijvoorbeeld. In een eerdere roman, *Speeldrift*, verdedigde ze reeds een individualistische en pragmatische moraal,. In vrije val gaat ze verder op dit thema.

Waarheid blijkt dan weer een problematisch concept te zijn. We krijgen twee versies van het verhaal voorgeschoteld. Ook in 'Nul-tijd' is dat het geval. Juli Zeh gelooft naar eigen zeggen niet in een objectieve waarheid. Ze is ervan overtuigd dat wij allemaal in onze eigen subjectieve werelden leven en daarom permanent op communicatie – ook in de vorm van literatuur – zijn aangewezen (boekdelen nr. 3 2013)

Vrije val is zowel een ideeën-roman als een thriller, de plot is zeer zorgvuldig bedacht. Elk detail heeft betekenis. "Vrije val" boeide ons van het begin tot het einde.

Volgend boek:

Maandag 13 januari 2014

Herman De Coninck, De vliegende keeper

Het Beleefde Genot

Jaarprogramma 2014

26 januari	De Griekse tragedie	Thomas Crombez	GH Loppem
2 februari	De zus van... (theatermonoloog)	Annemie Sels	GH Loppem
23 februari	De Griekse komedie	Thomas Crombez	GH Loppem
16 maart	Elektra van Sophokles	Thomas Crombez	GH Loppem
23 maart	In de ban van Pasolini's Medea	Bart Madou	GH Loppem
27 april	Het Larssoncomplex, een ode aan de verbondenheid	Leonor Wiesbauer	Gr. Meersen Zedelgem
17 mei	Moderne architectuur in Brugge	Stadswandeling	Brugge
1 juni	Tussen medelijden en spot- de houding van de Romeinen tegenover personen met een handicap	Bert Gevaert	GH Loppem
15 juni	Gilgamesj-epos	Prof. Michel Tanret	Bib Zedelgem
21 september	Odysseia	Patrick Lateur	Bib Zedelgem
4 - 12 oktober	Etty Hillesum in foto's	Tentoonstelling	GLAZ Loppem
4 oktober	Rond Etty, liederen en gedichten	Lieve Blondelle en Kries Roose	GLAZ Loppem
5 oktober	Het korte leven en de rijke wijsheid van Etty Hillesum	Greta Schacht	GLAZ Loppem
12 oktober	Een centrum hebben. De innerlijke kracht van Etty Hillesum	Johannes Schiettecatte	GLAZ Loppem
26 oktober	De geheime geschiedenis van de Mongolen	Bert Gevaert	GH Loppem
16 november	Het War Requiem van Benjamin Britten	Bart Madou	GH Loppem
7 december	Ernst Jünger en E.M. Remarque	Roland Ranson	GH Loppem

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING